

APUNTS SOBRE ELS NOMS DELS MUSULMANS DE BENISSANET (S. XIV I XV)

VENTURA CASTELLVELL

Professor de secundària. Societat d'Onomàstica

[Data de lliurament i acceptació: setembre de 2017]

PARAULES CLAU

Censos, onomàstica, antroponímia, freqüència, llengua.

PALABRAS CLAVE

Censos, onomàstica, antroponímia, frecuencia, lengua.

KEYWORDS

Census, onomastics, anthroponymy, frequency, language.

RESUM

Els musulmans de nou pobles de la Ribera d'Ebre, entre els quals Benissanet, no van emigrar després de la conquesta cristiana i es van mantenir durant tres-cents cinquanta anys a la comarca. Van conservar la religió, els costums, les lleis, la llengua i els seus noms propis, diferents dels noms cristians. Amb el pas dels anys el poder feudal i el contacte amb el català va modificar l'estructura dels seus noms, de grat o per força, i ja en el segle XIV la majoria dels noms dels musulmans que apareixen a la documentació de l'època segueix l'estructura de prenom i cognom, com si fos un nom romànic. En canvi el prenom, nom íntim i familiar, és sempre de tradició àrab, i els cognoms, més influïts pel català, van adquirint formes romàniques. Per conèixer l'estat de l'antroponímia àrab en els segles XIV i XV s'ha partit de cinc relacions nominals, la majoria d'origen fiscal, de veïns de Benissanet d'anys diversos, i se n'han destacat els aspectes més característics.

RESUMEN

Los musulmanes de nueve pueblos de la Ribera d'Ebre, entre ellos Benissanet, no emigraron tras la conquista cristiana y se mantuvieron en la comarca durante trescientos cincuenta

años. Conservaron la religión, las costumbres, las leyes, la lengua y sus nombres propios, distintos de los nombres cristianos. Con el paso de los años, el poder feudal y el contacto con el catalán modificó la estructura de sus nombres, de buen grado o a la fuerza, y ya en el siglo XIV la mayoría de los nombres de los musulmanes que aparecen en la documentación de la época sigue la estructura de prenombre y apellido, como si fuera un nombre románico. En cambio, el prenombre, nombre íntimo y familiar, es siempre de tradición árabe, y los apellidos, más influidos por el catalán, van adquiriendo formas románicas. Para conocer el estado de la antroponimia árabe en los siglos XIV y XV se ha partido de cinco relaciones nominales, la mayoría de origen fiscal, de vecinos de Benissanet de años diversos, y se han destacado sus aspectos más característicos.

ABSTRACT

The Muslims of nine towns of Ribera d'Ebre, including Benissanet, did not emigrate after the Christian conquest and stayed in the county for three hundred fifty years. They retained their religion, customs, laws, language and their proper names, which are different from Christian names. Over time feudal power and contact with Catalan modified the structure of their names, forcedly or voluntarily, and in the fourteenth century most of the names of the Muslims that appear in the documentation at that time follow the structure of first name and surname, as if they were Romanesque names. On the contrary, the first name, the personal, informal name, is always traditionally Arabic, and the surnames, more influenced by Catalan, began acquiring Romanesque forms. In order to learn about the state of Arabic anthroponymy in the fourteenth and fifteenth centuries, five lists of names were used, most of fiscal origin, of inhabitants of Benissanet in different years, and the most characteristic aspects were highlighted.

INTRODUCCIÓ

Quan a mitjan segle XII les tropes del comte de Barcelona van tenir dominada les terres que configuren l'actual Ribera de l'Ebre, els musulmans que hi vivien van poder emigrar o quedar-se mantenint la seva llengua i religió. Se'n van quedar a Riba-roja, Flix, Ascó, Móra, Benissanet i Miravet, pobles assentats a la riba dreta del riu, i a Vinebre, Garcia i Tivissa; aquest últim més a l'interior, a la riba esquerra. Se sap que en els primers anys després de l'ocupació també n'hi havia a la Torre de l'Espanyol¹ i possiblement en algun altre lloc de comarca, fins que posteriorment van desplaçar-se o potser es van convertir.

Els altres llocs de la Ribera d'Ebre (Faió, Berrús, Mas de Flix, la Palma, Eixallella, Gorrapte, Darmós, la Serra d'Almos, Llaberia, Ginestar, Rasquera, On i Gandesola) van ser repoblats en els segles XII i XIII per cristians vinguts majoritàriament de terres catalanes de més al nord. Els que van mantenir població musulmana van passar a conuiu amb els cristians fins a la seva conversió a principis del segle XVI, menys Benissanet, Miravet i el lloc de la Vilanova, del terme de Tivissa, a la dreta del riu. De Miravet cal apuntar que en alguna ocasió s'han documentat excepcionalment un, dos o tres cristians i que a Riba-roja la presència cristiana va ser sempre escassa. Això converteix Benissanet en l'únic nucli habitat de la Ribera d'Ebre que es va mantenir sempre totalment musulmà fins a la conversió al cristianisme. Un cas a part és la Vilanova, situada entre els termes de Benissanet i Móra, del qual no se'n tenen prou dades per conèixer la seva evolució demogràfica. Fora de la comarca, també a les ribes de l'Ebre, hi havia el lloc d'Aldovesta en

“ELS NOMS DELS
HABITANTS
MUSULMANS DE
L'EBRE EN GENERAL I
DE LA RIBERA D'EBRE
EN CONCRET ES
CONEIXEN SOBRETOT
PER LES RELACIONS
NOMINALS DELS
MONEDATGES,
MARIDATGES,
FOGATGES,
HOMENATGES I
ALTRES DOCUMENTS,
SOBRETOT DELS
SEGLES XIV I XV.
AQUEST ARTICLE
PRETÉN FER UNA
APROXIMACIÓ ALS
ANTROPÒNIMS DELS
ANTICS HABITANTS
DE BENISSANET A
PARTIR D'AQUESTA
DOCUMENTACIÓ
I OBSERVAR LES
FREQUÈNCIES,
CANVIS I VARIABILITAT
FORMAL DELS
SEUS NOMS EN ELS
DARRERS SEGLES
MEDIJEVALS.”

el veí terme de Benifallet (Baix Ebre) que també va mantenir la població exclusivament musulmana en els segles medievals.

La proporció de musulmans en els pobles de la Ribera d'Ebre en el segle XIV, segons els càlculs efectuats per P. Ortega sobre els pobles de la castellania d'Amposta, a part dels casos ja comentats de Benissanet i Miravet, era a Riba-roja entre el 94% i 89%, a Vinebre entre el 64 % i el 61% i a Ascó entre el 77,5% i el 56%.² La resta de pobles amb població musulmana (Flix, Garcia, Móra i Tivissa) no pertanyien a la castellania d'Amposta.

Els noms dels habitants musulmans de l'Ebre en general i de la Ribera d'Ebre en concret es coneixen sobretot per les relacions nominals dels monedatges, maridatges, fogatges, homenatges i altres documents, sobretot dels segles XIV i XV. Aquest article pretén fer una aproximació als antropònims dels antics habitants de Benissanet a partir d'aquesta documentació i observar les freqüències, canvis i variabilitat formal dels seus noms en els darrers segles medievals, tot tenint present que la documentació té un origen cristià i romànic i les formes que ens han transmès els escriptors poden tenir errors d'interpretació i haver patit deformacions de copistes i transcriptors. El fet que es tracta de noms majoritàriament àrabs afegeix dificultats a l'estudi i en limita els resultats, per la qual cosa només un treball fet per arabistes seria més revelador.

MATERIAL UTILITZAT

La documentació utilitzada justifica les dates extremes de 1329 i 1496, talls cronològics marcats pel material triat per fer aquest article: les relacions nominals majoritàriament de caps de casa que apareixen en dos monedatges, un fogatge, un maridatge, un jurament i homenatge i excepcionalment uns pocs noms extrets d'altres documents de diverses dates. El contingut són dades antroponímiques que van més enllà d'aquests dos anys, atès que els individus relacionats en el monedatge de 1329 són membres d'una generació nascuda a cavall dels segles XIII i XIV i la majoria dels relacionats en el fogatge de 1496 van viure molt més enllà del canvi de segle.

El monedatge o morabatí era l'impost que havia de pagar qui tenia béns patrimonials iguals o superiors a 70 sous jaquesos, tret dels nobles, cavallers, clergues i algun cas excepcional. Si en una mateixa casa hi havia, a més del cap de casa, algun membre, de la família o no, amb béns patrimonials superiors a 70 sous, també pagava i per tant també hi consta-

va. La quantitat a pagar era prou baixa perquè gairebé hi pogués contribuir tothom. De Benissanet se'n coneixen els monedatges de 1329 (93 veïns), 1350 (99 veïns), escrit en aragonès, i 1380 publicats per Pascual Ortega.³ El de 1380 no conté cap relació nominal, però sí el nombre de contribuents (100), un més que l'any 1350.

La relació de veïns que presten jurament i homenatge l'any 1391, 57 veïns en total, està treta de Pascual Ortega,⁴ que al seu torn la va transcriure de la documentació de la batllia de Miravet conservada a l'Archivo Histórico Nacional, a Madrid.⁵

El maridatge era un impost directe que es cobrava per sufragar els dots i les despeses que ocasionaven els casaments de les infantes i requeia sobre els focs. Com en el cas dels monedatges n'estaven exclosos cavallers, religiosos i alguns altres casos. Els maridatges més antics sobre la castellania d'Amposta són del 1416 i 1427⁶ i no contenen cap dada concreta de Benissanet. Sí que n'hi ha en el de 1480,⁷ que declara 31 focs, però sense indicar-ne els noms. El de l'any 1492 és l'únic maridatge que conté una relació nominal de Benissanet (58 veïns) i d'altres pobles de la castellania d'Amposta.⁸ Els dels anys següents (1496, 1501, 1502, 1525 i posteriors) només indiquen el nombre de veïns que paguen (49, 55, 47 i 66) i el delegat de cada població,⁹ que aquest darrer any ja té nom cristià.¹⁰

Fogatge és el nom que rebia l'impost directe que pagava cada casa o foc a l'edat mitjana. Els fogatges més antics coneguts de Benissanet són dels anys 1358¹¹ (112 focs entre Miravet i Benissanet) i 1378¹² (31 focs a Benissanet). Cap dels dos presenta els noms dels veïns. No és fins al fogatge de 1496 que disposem d'una relació de veïns que són caps de casa de Benissanet, 47 en total. D'aquest fogatge se'n coneix una còpia que es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i porta la data de 1497.¹³ Del segle XVI se'n coneixen dos més, un del 1515 i un altre del 1553.¹⁴ És interessant el de 1515 perquè els musulmans de les ribes de l'Ebre ja s'han cristianitzat, han mudat els prenom i alguns cognoms, tot conservant-ne alguns del període musulmà.

Sobre aquests documents cal remarcar que no sempre es poden llegir bé els noms o part dels noms. Pot ser un problema l'escriptura d'alguns d'aquests quan els funcionaris de l'època pretenien reproduir els fonemes de l'àrab parlat pels musulmans de l'Ebre. També és una dificultat la variació de versions d'alguns dels noms o les errònies interpretacions dels copistes. Atès que aquest treball no pretén establir l'origen dels noms ni grups semàntics per desconexió de la llengua àrab, s'han reproduït tal com s'han interpretat i s'ha procurat destacar sobretot aspectes dels noms d'origen romànic. En general s'han mantingut les grafies dels documents o de les transcripcions publicades. Només s'han apostrofat o separat les formes aglutinades i s'han reduït a una les dues efes d'alguns noms. No s'ha accentuat cap nom per evitar falses interpretacions.

ELS NOMS

Els noms dels musulmans de Benissanet dels documents dels segles XIV i XV no podien seguir els costums antroponímics àrabs perquè estaven mediatitzats per la força dominant de les llengües romàniques, sobretot del català, però també del llatí i de l'aragonès. Aquesta força era més patent a la documentació utilitzada formada per documents amb llistats nominals amb funció fiscal redactats per escrivans catalans o aragonesos, en què el paper dels jurats o delegats musulmans era testimonial. Per aquestes raons els

musulmans reben dos noms, com els cristians, és a dir, prenom i cognom, denominacions utilitzades en aquest article.

Els diversos constituents dels seus noms podien tenir un ordre variable i no sempre s'utilitzaven tots. Estaven formats per un prenom o nom individual, el més personal i familiar, conegut per *ism* o *ism alam*. Era simple (*Mohamat* o *Jafar* —exemples de Benissanet—) o compost (*Abdala* o *Abdomelich*). Podia seguir un nom compost (*kunya*) format per un prefix que acompanyava un nom propi que indicava paternitat, *abu* = *pare de* (a Benissanet *Hubecar*, variant d'*Abu-Bakr*), o maternitat, *umm* = *mare de* (no se n'ha detectat cap) i en algun cas podia utilitzar-se com a nom individual, com l'esmentat *Hubecar*, que apareix en tres ocasions. Un altre nom compost (*nàssab*) format per la partícula *ibn* = *fill de*, més el prenom del pare que indicava filiació (*Abenabet*, *Abenfaio*). Un gentilici assenyalava l'origen geogràfic o ètnic (*nisba*) i es formava afegint la terminació *-i* al nom (*Algranati*, *Azconí*), i un sobrenom referit a una característica, ofici o càrrec de l'individu (*laqab*) que en el cas de Benissanet només són evidents els indicats en català (*Jahie el Calderer*). En el monedatge de 1350 se'n conserven dos exemples destacats que indiquen filiació traduïts al català: *Ali fill de Abdemet fill de Jahi* i *Abraham fill de Abdemelech fill de Jahi*.

EL NOM MASCULÍ

Els prenom masculins són, en general, els tradicionals entre els musulmans. Per conèixer la seva freqüència s'han agrupat les variants que aparentment no presenten dubtes d'atribució en vint-i-quatre blocs d'un mateix nom, a més de setze de singulars. Dins de cada bloc les variants formals van per ordre d'antiguitat, tot indicant el total entre parèntesis i marcant en cursiva la forma que més abunda de cada grup. El total de variants gràfiques és de setanta-cinc. El nom més usual és el del grup format per Mafomet, Mafumet, Mafumat, *Mabomat*, Mahoma, Mahometo, *Fomat*, Foma, Fomaduç, *Fomaduch* (67 ocasions), seguit d'Ali (59), en tercer lloc el grup Abrafim, Abraham, *Brabem*, Abraham (36), després Açmet, *Azmet*, Asmet (35), Abdelmelech, Abdemalich, Abdemelich, Abdelmaliz, *Abdomelich*, Abdomalich, Abdomic (20), *Çait*, Çaaht (16), *Çaet*, Çahet (13), *Farag*, Faratx, Faratg, Faraig (12), *Jucef*, Juce (7), Jafar (6), Juci (6), Muça (6), Abdela, Abdala, *Abdella* (5), Abdalluç, *Abdeluç*, Abdeluch (4), Ayet, (4), Çalema (4), *Aixa*, Ayxa (3), Hubacer, *Hubecar* (3), Abdemel, Abdemelch (2), Axer (2), Guarçia, Garcia (2), Jafia (2), Jahi, Jahie (2), Maçot (2). Els noms Abceyt, Abdemet, Agiar, Aiça, Axet, Ayar, Boemet, Çuleima, Çalhe, Hovele, Ferig, Yça, Leixma, Lopo, Maftura i Moforig són singulars, només apareixen en una ocasió.¹⁵

Entre els prenom tradicionals dels musulmans de Benissanet n'hi ha de simples com *Ali*, *Mabomat* o *Farag*, i de compostos d'origen religiós com, *Abdala* o *Hubecar*, variants d'*Abd Allah* i d'*Abu-Bakr*. També n'hi ha d'origen bíblic adoptats per l'islam, com *Abraham*, *Muça* o *Jucef*, que corresponen a les formes catalanes Abraham, Moisès i Josep, i altres que provenen d'antigues llengües hispàniques (*Garcia*) o són cristians o romànics (*Lopo*).

D'aquest llistat en destaca la varietat de formes de *Mabomat*, entre les quals el freqüent pas d'*b* a *f* (Mahoma > Mafoma), les afèresis *Foma* i *Fomat* i el possible hipocorístic *Fomaduç*. La pèrdua de la síl·laba inicial que es veu a *Fomat* també es produeix a *Brabem*, fenomen que sembla que es generalitza en el segle XV. Altres variacions dins del mateix

nom, com en el cas d'*Abdelmelech*, *Abdomelich*, etc., poden ser degudes a errors d'escriptura, de lectura o de realització i interpretació del nom a l'època.

EL NOM FEMENÍ

La presència del nom femení a la documentació medieval és escassa, tant si es tracta de relacions nominals, com en els monedatges o fogatges, com si es tracta de capbreus o qualsevol tipus de documentació notarial. Aquesta diferència respecte al nom masculí crea buits que impedeixen recollir mostres dels noms femenins, de les seves variants i la freqüència a l'època medieval.

Els llistats utilitzats en aquest treball només tenen els noms de cinc dones: *Acixa*, *Axuiç*, *Çora*, *Mofeba* en un cas (1329) i *Mobebe* en un altre (1350). En dos dels casos se les identifica relacionant-les amb el pare i indicant la filiació (*Axuiç filla de Sale* i *Çora filla d'en Amalcadem*) o feminitzant el seu nom (*Mofeba Abixendera*). *Mobebe* apareix per indicar el nom de la mare de dos individus en el 1350 (*Çaet fill de Mobebe fornera* i *Mabomat fill de Mobebe fornera*). Un cas singular és el d'*Acixa Amalfornera*. El seu segon nom és una feminització del compost *Amalforner* (*Açmet Amalforner* i *Jafía Amalforner* el 1329), creat a partir d'*Amal*, prenom àrab masculí i femení, i del català femení *fornera*. Aquest compost es mantindrà aglutinat en els anys posteriors però amb canvis per metàtesi (*Almalforner* el 1350 i *Almaforner* el 1391).

A tres dones més se les coneix per un renom romànic sense cap altre nom que l'acompanyi. Dos són noms masculins feminitzats *Barona* i *Calbeta*, i la tercera és coneguda per *la Monga*, forma arcaica per *monja*.

Els noms femenins només apareixen en els monedatges dels anys 1329 i 1350, en canvi en els altres tres llistats de 1391, 1492 i 1496 no n'hi ha cap. El més habitual és referir-se a les dones amb les fórmules *la muller de* en tres ocasions, l'any 1329 i dues el 1350 (*la muyler d'en Alfaletx*), el llatínisme *uxor de*, 'esposa de', onze ocasions l'any 1350 (*uxor de Farag Maçot*), 'la vídua de' en cinc casos el 1492 i en cinc més el 1496 (*la vídua de Fomat Alfres*) i 'la pubilla de' en una ocasió l'any 1496 (*la pobilla d'Alcabit*). En l'homenatge de 1391 no hi consta cap dona.

Igualment la dona apareix molt poc a la resta de documentació consultada d'aquesta època sobre Benissanet: el 1380 s'esmenta *la filla de Fayfanya*,¹⁶ el 1407 *na Febuç*¹⁷ i el 1413 *Alfoma*, doblement viuda, primer d'*Abdeluço Alfalelig* de Benissanet i posteriorment del cadí d'Ascó.¹⁸

COGNOMS

S'han inclòs en la llista de cognoms tots els noms que apareixen en segona posició i els pocs casos que apareixen en tercera posició, tot sabent que algun podria correspondre a un renom. No s'han tingut en compte aquells cognoms que tenen una lectura incompleta. S'han agrupat els noms amb diferents grafies que no presenten dubtes d'identificació en 111 grups, que acullen 202 variants formals.

La relació de freqüències següent només inclou un dels noms quan n'hi ha més d'un dins del grup, sovint la forma més utilitzada. D'entre aquests el més freqüent és el format per Alfres i altres variants (17 freqüències), seguit de Abdegelil (16), Maravetano (11),

“ELS NOMS DELS MUSULMANS DE BENISSANET DELS DOCUMENTS DELS SEGLES XIV I XV NO PODIEN SEGUIR ELS COSTUMS ANTROPONÍMICS ÀRABS PERQUÈ ESTAVEN MEDIATITZATS PER LA FORÇA DOMINANT DE LES LLENGÜES ROMÀNIQUES, SOBRETOT DEL CATALÀ, PERÒ TAMBÉ DEL LLATÍ I DE L'ARAGONÈS. AQUESTA FORÇA ERA MÉS PATENT A LA DOCUMENTACIÓ UTILITZADA FORMADA PER DOCUMENTS AMB LLISTATS NOMINALS AMB FUNCIO FISCAL REDACTATS PER ESCRIVANS CATALANS O ARAGONESOS, EN QUÈ EL PAPER DELS JURATS O DELEGATS MUSULMANS ERA TESTIMONIAL.”

Abdelmelech i Drogo (10), Alquayt i Maçot (9), Albordil, Argilaguert i Araiç (6), Abofalil, Alfelalig, Algordell, Alucles, Amalforner, Azconi, Castanyoles, Deuet, Sestani i Huxco (5), Açaba, Alfagem, Alpiqueiron, Codic, Cobero,¹⁹ Lobet i Margua (4), Abdelalim, Albenlez o Abenlez, Abenqueren, Albalaguer, Alelech, Alfaletx, Alnaxar, Almenar, Calaterra, Exea, Damos, Guasqui, Gania, Garcia, Montoliu i Roçoli (3), Abixender, Albocacem, Alcade, Alfocem, Algalle, Aros, Atunuci, Bosot, Boxi, Cuba, Geme, Maymon, Montayna, Moreso, Paler, Paraius, Rasquas i Vyto (2).

Hi ha 48 cognoms que només apareixen una sola vegada, gairebé el 43% del total: Abeçeror, Abehamet, Abenabet, Abenfaio, Abolelich, Abyet, Açamit, Alamani, Alari, Albalanç o Albalauç, Albaluçin, Albeyllo, Albexecar, Albubafar, Alfagach, Alfiçne, Algranati, Alguç, Alhiren, Almorci, Alvaleno, Amalcazem, Anro, Cabosa, Castani,²⁰ Dodiell, Faig, Famet, Famossa, Faxien, Fortuny, Fresquet, Ginet, Hadonet, Halelich, Hebel, Jacemi, Mahabub, Menarra,²¹ Monget, Muç, Perdigo, Pino, Pomar, Seguin, Xaet i Xililo.²²

D'entre aquests cognoms en destaquen els originàriament prenom *Deuet*, que probablement correspon al nom bíblic David, *Garcia* —i *Gania* si es pogués confirmar que és una mala escriptura o mala lectura de Garcia—, *Maymo* i el compost *Abdelmelech*. Entre els d'origen toponímic hi ha *Albalaguer*; *Montoliu*, *Calaterra*, antic castell del terme d'Aitona, lloc de sarraïns avui conegut per Carratalà, i *Alfaletx*, variant d'*Alfalig*, lloc situat a la riba esquerra de l'Ebre davant del castell de Miravet, forma que podria estar relacionada amb *Halelich* i *Alfelalig* amb el canvi de la lletra *b* per la *f*. Entre els gentilicis hi ha *Algranati*, del regne o de la ciutat de Granada, *Azconi*, de la vila d'Ascó, *Guasqui*, d'Osca, *Maravetano*, de Miravet, i *Atunuci* (de Tunis?).

Hi ha formes romàniques entre els noms musulmans de Benissanet. *Cabosa*, per *cabossa*, referit a un extrem més gros que la resta, encara viu com a nom de casa a Ginestar; *Castanyoles*, que també ha perdurat com a nom de casa a Benissanet;²³ *Fero*, per Ferro, probablement relacionat amb ferrer, *Fresquet*; *Monget*, l'any 1492, anteriorment, en el 1350, hi ha *la Monga*; *Montayna*; *Perdigo*; *Pin*; *Pomar*; les variants *Alpiqueiron*, *Alpiqirem*, *Alpequeyro* o *el Piqueyre*, del verb picar que amb el sufix *-aire* crea el mot *picaire*, possible sinònim de *piquer* o *picapedrer*; *Algordell*, derivat diminutiu de *gord*, nom

musulmà dels segles XIV i XV que es troba a altres llocs de l'Ebre (Mequinensa, Flix i Móra) i encara és viu com a cognom fora de la comarca.

Entre els antropònims romànics o hispans es troben *Fortuny*, *Lobet* i *Garcia*, usuals entre els musulmans, i la forma híbrida *Amalforner* (prenom àrab *Amal* i l'ofici de forner). També podria estar relacionat amb una activitat el nom *Paler*, "qui treballa amb la pala" referit a les operacions de l'era.²⁴

Manar i *Manarra* semblen formes reduïdes d'*Almenar* el primer i de la forma femenina *almenara* el segon.

Alguns càrrecs s'indiquen a continuació del nom o dels noms, entre els quals *Juci çalmedina*, jutge local, i *Mahometo çabiçala* (escrit modernament *sabasala*), autoritat religiosa que s'ocupava dels actes del culte, dirigia les pregàries, pronunciava el sermó i, en el segle XIV, va passar a ser funcionari designat pel rei.²⁵ L'alamí que es troba a *Çait Algalle alami* i *Abdimalich Alfelalig alami* era l'oficial que vigilava pesos i mesures. Un cas dubtós és *Ali Alamani*, cognom o mala escriptura d'*alami*? El càrrec de l'alfaquí, expert en lleis islàmiques, i el de missatger apareixen abans del nom propi a l'*alfaquí Pino* i *lo misatge Boxi*. Hi ha càrrecs que han esdevingut cognoms. En són exemples *Mahometo Alcayt jurat* i *Jucef Araiç*, *Açmet Araiç* i *Çait Araiç* tots tres del mateix any. L'*alcayt* era un governador i l'*arraï* podia ser un càrrec militar sarraí o un patró de barca segons el DCVB.

Els oficis s'indiquen continuació del prenom a *Jabie el Calderer*, *Ali el Ferrer*, *Ali perpunter* (qui fa o ven perpunts),²⁶ i el de forner que trobem a *Mobebe fornera* i la forma aglutinada *Acïça Amalfornera*, *Açmet Amalforner*.

Es poden identificar fàcilment els sobrenoms quan apareixen en català. A part de *la Monga*, citat anteriorment, hi ha *Azmet lo Valensia*, *Ali el Xicbo* i *Çabet de lo Moro*. Aquest últim, sens dubte imposat pels cristians, recorda el de *Çaayt lo Maureso*, de l'any 1391 a Miravet.²⁷ Les formes *Maureso*, *Moresso* o *Moreso*, aquesta última vigent com a cognom, provenen del llatí *maurus*, amb el significat de *maure* o *moro*, originari de Mauritània.

Mobilitat d'antropònims

Visualitzant els noms dels cinc fragments cronològics exposats és evident que els llinatges de Benissanet són canviants, tret d'uns pocs. Només tres, *Abdejalil*, *Alfaletx* i *Alfres* es mantenen en els cinc anys consultats, i *Algordell*, *Codich*, *Maçot* i *Maravetano* durant quatre anys. Uns s'incorporen més tard i altres cauen abans.

El manteniment dels cognoms és exclusiu d'uns pocs. És habitual que les poblacions tinguin mobilitat d'individus i de noms, que hi hagi pèrdues i alhora noves incorporacions. La Ribera d'Ebre va tenir pèrdues de població a causa de les guerres, les crisis alimentàries o les pestes que van afectar Catalunya a partir de mitjan segle XIV, situació que es va allargar unes quantes dècades. A més hi va haver exigències i una gran pressió fiscal sobre una població molt afectada pels llargs períodes de crisis per part del senyor feudal, que en el cas de la batllia de Miravet, a la qual pertanyia Benissanet, era el castellà d'Amposta. Aquestes circumstàncies motivaven migracions.

Les lògiques migracions pels enllaços matrimonials entre individus de diverses poblacions riberenques eren desplaçaments que no afectaven necessàriament el nombre de veïns, però sí els seus noms. Altres casos concrets sí que afectaven el nombre de pobladors

si no hi havia noves entrades i probablement també els seus noms. Per un document de l'any 1327 se sap que un mínim de 33 musulmans de Miravet i Benissanet se'n van anar a Móra i altres llocs del comte de Prades.²⁸ De l'any 1413 són dues notícies tretes de les declaracions de testimonis d'un procés obert contra Pedro Roïç de Moros, castellà d'Amposta. A causa d'una baralla a Benissanet amb musulmans de Móra i la posterior multa imposada pel castellà per danys físics, *Ali Farro*, de Benissanet, "se salió de la tierra del Spital e hoy está en lugar de Flix". El segon cas és el d'*Alfoma*, viuda d'*Abdeluç Alfaelig*, de Benissanet, a qui el castellà d'Amposta va empresonar i va prendre els seu béns. Per això "la madre et los fillos son fora de la tierra del Spital e están huy en Benifallet".²⁹

Pascual Ortega va observar que hi va haver pèrdues i guanyos de llinatges entre els monedatges de 1329 a 1350, concretament un 56% menys i un 57% de nous a Benissanet.³⁰ En aquest cas les incorporacions compensen els que s'han perdut. És una xifra molt elevada per un temps de només 21 anys. Cal suposar que no tots els noms que relaciona el monedatge corresponen al que entenem per llinatge, nom de família, és a dir, membres d'un grup familiar o membres que habiten la mateixa casa. Dos noms diferents podien correspondre a dues generacions de la mateixa casa, atès que en els monedatges qualsevol membre d'una mateixa família o d'una mateixa casa havia de pagar el maridatge si els seus béns patrimonials superaven els 70 sous. Però també cal tenir present que el nom d'un cap de família el podia substituir el seu fill amb un altre nom, potser el de l'ofici, un càrrec o un renom.

LA LLENGUA DELS MUSULMANS

A principis del segle XIV, després de gairebé dos-cents anys de domini dels conquistadors cristians la llengua catalana anava guanyant espais dins la vida quotidiana dels musulmans de la comarca. Cada vegada més els musulmans de les ribes de l'Ebre coneixien i usaven el català. L'àrab escrit es mantenia lligat a la religió i només s'usava en alguns actes civils, a vegades només per recitar la fórmula del jurament, fórmules tradicionals prou conegudes pels musulmans que no necessàriament volia dir coneixement i bon ús de l'àrab. En el capbreu de Benifallet de 1373 els sarraïns justifiquen la tinença de les finques presentant una "carta morischa" o "carta sarraynescha",³¹ i en el monedatge de l'any 1492 els jurats dels moros de Miravet van fer "jurament morisch". Són exemples que certifiquen que coneixien les fórmules de jurament en àrab i que algun amanuense musulmà va escriure, no se sap quan, les esmentades cartes. Això també passava entre les comunitats musulmanes del Segrià i d'Aragó.³²

És possible que aquesta pèrdua de coneixement de l'àrab no fos idèntica a totes les poblacions. A la Ribera d'Ebre només Benissanet tenia el cent per cent de la població musulmana, Miravet gairebé també i Riba-roja s'hi acostava força. La resta de poblacions riberenques amb membres de les dues comunitats tenien percentatges inferiors. Quan dues llengües comparteixen un mateix espai forçosament els usos lingüístics de les dues comunitats queden afectats, no de manera immediata, però sí que a la llarga es nota la presència de la llengua del col·lectiu dominant. La situació lingüística de Miravet i Benissanet no devia ser igual entre les dues poblacions, perquè l'ús del nom propi personal dels musulmans presenta una situació ben diferent. Dels prop de dos-cents cognoms dels

musulmans de Miravet un 30% eren d'origen romànic,³³ en canvi a Benissanet aquesta xifra es redueix al 16%.

És possible que la diferència que s'observa entre en el procés de romanització antroponímica de Miravet i Benissanet tingui el seu origen en el castell de Miravet. La convivència entre la llengua romànica (catalana o aragonesa) dels frares i els seus servidors amb la població musulmana havia de ser necessàriament més intensa a Miravet i conseqüentment el procés de catalanització més ràpid.

CONCLUSIONS

La majoria de pobles de la Ribera d'Ebre de població musulmana van conviure uns tres-cents cinquanta anys amb convilatans cristians. Benissanet, en canvi, sempre va ser una població totalment musulmana fins a la seva conversió a principis del segle XVI. Els noms personals de tradició àrab que apareixen a la documentació en llengua romànica són un reflex aproximat dels canvis que es produïen en el sistema d'identificació d'una cultura dominada per un entorn lingüístic i cultural que anava forçant els canvis.

L'observació dels cinc llistats de veïns musulmans de Benissanet d'aquest article permet conèixer parcialment la situació en què es trobava l'antroponímia musulmana en els segles XIV i XV. El prenom és sempre de tradició àrab, amb una majoria de noms musulmans i la presència d'alguns noms bíblics, cristians, romànics o hispànics que tenien integrats en el seu sistema d'identificació personal. Els noms són majoritàriament masculins. La presència del nom femení a la documentació no és significativa i sovint s'esmenta les dones relacionant-les amb el marit o el pare (*dona de...*, *viuda de...*, *filla de*).

L'estructura del nom àrab tenia diversos elements: el prenom familiar i íntim, seguit d'un patronímic, la referència a un lloc i el nom d'un càrrec, ofici o una característica personal. El pas al sistema d'identificació romànic, en català o en documents escrits en aragonès, es va reduir, en general, a un prenom i un cognom. Amb el pas dels anys, la força de la llengua dominant i un lent procés d'aculturació van anar provocant canvis i es veu com van apareixent cognoms catalans en les relacions nominals de caràcter fiscal dels musulmans. Són aquests llistats els que permeten conèixer les preferències a l'hora d'imposar noms i la presència i freqüències dels cognoms dels musulmans de Benissanet.

“EL PAS AL SISTEMA D'IDENTIFICACIÓ ROMÀNIC, EN CATALÀ O EN DOCUMENTS ESCRITS EN ARAGONÈS, ES VA REDUIR, EN GENERAL, A UN PRENOM I UN COGNOM. AMB EL PAS DELS ANYS, LA FORÇA DE LA LLENGUA DOMINANT I UN LENT PROCÉS D'ACULTURACIÓ VAN ANAR PROVOCANT CANVIS I ES VEU COM VAN APAREIXENT COGNOMS CATALANS EN LES RELACIONS NOMINALS DE CARÀCTER FISCAL DELS MUSULMANS.”

FONTS D'INFORMACIÓ

Bibliografia general

- ALCOVER, Joan i MOLL, Francesc de Borja (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB). Editorial Moll, Palma.
- CASTELLEVELL, Ventura (1993): *Materials per a l'estudi de la demografia i l'onomàstica dels pobles riberencs de les comandes de Miravet i Ascó en els segles XIV, XV i XVI*. Inèdit.
- CASTELLEVELL, Ventura; FUCHO, Felip; VINAIXA, Joan Ramon (1994): *Un cens del segle XV. Els habitants de la batllia de Miravet i les comandes d'Ascó, Horta i Vilalba segons el maridatge de 1492*. Tarragona, p. 82-83.
- IGLÉSIES, Josep (1987): *La població de les vegueries de Tarragona, Montblanc i Tortosa segons el fogatge de 1496*. Associació d'Estudis Reusencs, Reus.
- (1988): “L'empadronament moro a Catalunya als anys 1496 i 1515”, *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, vol. II, p. 269-286.
  - (1991): *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Fundació Salvador Vives i Casajuana, Barcelona.
- LABARTA, Ana (1987): *La onomàstica de los moriscos valencianos*. CSIC, Madrid.
- ORTEGA, Pascual (1997): *Monedajes de las encomiendas hospitalarias de Ascó, Horta y Miravet (siglo XIV)*. Anubar Ediciones, Saragossa.
- (2000): *Musulmanes en Cataluña. Las comunidades musulmanas de las encomiendas templarias y hospitalarias de Ascó y Miravet (siglos XII-XV)*. CSIC, Barcelona.
  - (2006): *La població de les comandes templeres i hospitaleres d'Ascó, Horta i Miravet (segles XII-XIV)*. Patronat Pro-Batea, Batea, Dossiers d'Història Terraltenca 11, p. 55.

Bibliografia web

“Llista de prenomes àrabs”, Viquipèdia.cat, consultada l'agost de 2017:
<https://ca.wikipedia.org/wiki/Llista_de_prenoms_àrabs>

Fonts arxivístiques

Any 1329. Monedatge de les comandes hospitaleres de Miravet i Ascó. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 2407, núm. 3. Publicat per Pascual Ortega (1997: 13-18).

Any 1350. Monedatge de les comandes hospitaleres d'Horta, Miravet i Ascó. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 2406. Publicat per Pascual Ortega (1997: 127-130).

Any 1391. Relació de pobladors de Miravet procedents de juraments i homenatges prestats el gener de 1391, extreta de l'Archivo Histórico Nacional (Madrid), Batllia de Miravet, lligall 8258 núm. 1 (carpeta 613, núm. 152) i publicat per Pascual Ortega (2006: 59).

Any 1416. Rendes del castellà d'Amposta en les comandes hospitaleres d'Ascó, Casp i Miravet el 1416, Archivo Histórico Nacional (Madrid), Ordres Militars, Còdexs 678B. L'inventari de noms s'ha extret del text publicat per Pascual Ortega (1996).

Any 1492. Maridatge amb motiu del casament de la infanta Isabel, filla de Ferran II i de Isabel de Castella, amb Alfons de Portugal. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 2607/1. Publicat per Ventura Castellvell, Felip Fucho i Joan Ramon Vinaixa (1994: 83-84).

Any 1496. Fogatge de Catalunya (parcial). Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. "Llibre de fogatges de les vegueries de Tarragona, Tortosa, Montblanch y Prades", reg. 1B, XIX 13. Publicat per Josep Iglésies (1987: 291-292).

Any 1497. Fogatge de Catalunya, còpia del fogatge de 1496. Arxiu de la Corona d'Aragó, Reial Patrimoni reg. 2969. Publicat per Josep Iglésies (1991: 337-338).

ANNEX 1. NOMS MASCULINS

Noms utilitzats pels musulmans de Benissanet segons les relacions nominals que es troben en els monedatges de 1329 i 1350, el fogatge de 1496, l'acte d'homenatge de 1391 i el maridatge de 1492.

Van ordenats alfabèticament i dins de cada grup per antiguitat. S'han descartat els noms incomplets i s'hi han afegit els que indiquen filiació.

Entre parèntesis el total d'ocurrències de cada variant gràfica i a continuació l'any del document.

Abceyt (1), 1350.

Abdalluç (1), 1350; Abdeluç (1), 1492;
Abdeluç (1), Abdeluch (1), 1496.

Abdela (1), 1329; Abdala (1), 1350;
Abdella (3), 1391.

Abdelmelech (2), 1329; Abdemalich
(2), Abdemelich (1), Abdelmaliz
(1), fill d'Abdemelech (1), 1350;
Abdemalich (1), Abdomalich (1),
1391; Abdomelech (6), Abdomalich
(2), 1492; Abdomelech (1), Abdo-
melich (2), Abdomalich (1), 1496.

Abdemel (1), 1350; Abdemelch (1),
1391.

Abdemet (1), fill d'Abdemet (1), 1350.

Abrafim (8), 1329; Abraham (1),
Brahem (8), fill d'Abraham (2), fill
de Brahem (1), 1350; Abraham (6),
1391; Brahem (5), 1492; Brahem
(5), 1496.

Agiar (1), 1350.

Aiça (1), 1329.

Aixa³⁴ (2), 1329; Ayxa (1), 1496.

Ali (11), 1329; Ali (20), 1350; Ali
(7), 1391; Ali (11), 1492; Ali (10),
1496.

Açmet (10), 1329; Azmet (7), fill d'Az-
met (1), 1350; Azmet (8), Asmet
(1), 1391; Azmet (5), 1492; Azmet
(3), 1496.

Axer (2), 1391.

Axet (1), 1329.

Ayar (1), 1350.

Ayet (2), 1492; Ayet (2), 1496.

Boemet (1), fill de Boemet (1), 1350.

Çaet (8), Çahet (1), fill de Çaet (1),
1350; Çaet (1), Çahet (1), 1492;
Cahet (1), 1496.

Çait (11), 1329; Çaayt (5), 1391.

- Çalema (1), 1329; Çalema (2), 1350; Çalema (1) 1391.
Çuleima³⁵ (1), 1329.
Çalhe (1), 1350.
Hovele (1), 1350.
Hubacer (1), 1329; Hubecar (2), 1350.
Farang (3), Faratx (1), Faratg (1) 1329; Farang (5), fill de Farang (1), 1350; Faraig (1), 1391.
Ferig (1), 1350.
Guarçia (1), 1329; fill de Garcia (1), 1350.
Yça (1), 1492.
Jafar (3), 1329; Jafar (2), fill de Jafar (1), 1350.
Jafia (2), 1329.
Fill de Jahi (1), 1350; Jahie (1), 1391.
Jucef (2), 1329; Juce (3), 1350; Jucef (2), 1391.
Juci (3), 1492; Juci (3), 1496.
Leixma (1), 1329.
Lopo (1), 1329.
Maçot (1), 1329; Maçot (1), 1350.
Mafomet (7), Mafumet (3), Mafumat (1), 1329; Mahomat (15), fill de Mahomat (1), fill de Mahoma (1), 1350; Mahometo (15), 1391; Fomat (14), Fomaduç (1), 1492; Foma (6), Fomat (1), Fomaduch (2), 1496.
Maftura (1), 1350.
Moferig (1), 1329.
Fill d'en Muça (1), 1329; Muça (2), 1350; Muça (1), 1391; Muça (2), 1492.

ANNEX 2. NOMS FEMENINS

No apareix cap nom femení a l'homenatge de 1391, al maridatge de 1492 ni al fogatge de 1496.

- Acia Amalfornera (1), 1329.
Axuix filla de Sale (1), 1329.
Barona (1), 1350.
Na Calbeta (1), 1329.
Çora filla d'en Amalcazem (1), 1350.
Mofeba Abixendera (1), 1329; Çæet i Mahomat, fills de Moheba fornera (1) 1350.³⁶
La Monga (1), 1350.

ANNEX 3. COGNOMS

Altres noms que acompanyen el prenom dels musulmans de Benifalset que corresponen al cognom de l'estructura nominal dels cristians (prenom i cognom). S'hi relacionen alfabèticament tots els noms que hi ha després del prenom, estiguin en segona o tercera posició, entenent que alguns podrien correspondre a un renom. Entre els que tenen una lectura incompleta només s'han tingut en compte aquells que presenten formes prou desenvolupades. S'han agrupat els noms amb diferents grafies que no presenten dubtes d'identificació.

- Abdegelil (2), 1329; Abdegelil (5), Abdegele (2), 1350; Abdejalil (4), 1391; Abdojalil (1), 1492; Abdojalil (2), 1496.
Abdelmelich (3), Abdelmelich (1), 1329; Abdemelich (2), Abdemelech (1), Abdemalich (1), 1350; Abdemalich (1), Abdemelch (1), 1391.
Abdelalim (3), 1391.

- Abdolaç [...] (1), 1329.
 Abeçeror (1), 1329.
 Abefelil (1), 1329; 1350; Abofalil (4), 1391.
 Abehamet (1), 1350.
 Abenabet (1), 1329.
 Abenfaio, los fyls d'en (1), 1329.
 Abenlez (1), Albenlez (1), 1350.
 Abinquerer (1), 1329; Abenqueren (1), Aberqueren (1), 1350.
 Abixender (1), Abixendera (1), 1329.
 Abolelich (1), 1350.
 Abyet (1), 1492.
 Açaba (2), 1329; Açaba (2), 1492.
 Açamit (1), 1391.
 Ad[...]na (1), 1350.
 Alamani (1), 1496.
 Alari (1), 1329.
 Albalaguer (1), 1329; Albalaguer (1), 1350; Albalaguer (1), 1391.
 Albalanç o Albalauç (1), 1496.
 Albaluçin (1), 1329.
 Albenlez (1), 1350.
 Albeyllo (1), 1329.
 Albexecar (1), 1350.
 Albocaçim (1), 1329; Albocacem (1), 1350.
 Albordil (1), Albardyll (1), 1329; Albordil (1), Alberdi (1), Abordi (1), 1350; Alberdill (1), 1492.
 Albubafar (1), 1350.
 Alcade[ɾ] (1), 1350; Alcade (1), 1496.
 Alcayt (1), 1391; Alquayt (3), Alquait (1), 1492; Alcaix (1), Alcahis (1), Alcayç (1), Alcahit (1), 1496.
 Alelech (2), Aldelech (1), 1350.
 Alfagach (1), 1329.
 Alfaçem³⁷ (1), 1391.
 Alfagem (3), 1329; Alhagen (1), 1350.
 Alfaletx (1), 1329; Alfalet (1), 1350; Alfaletg (1), 1496.
 Alfelalig (4), 1391; Alfalelig (1), 1492.
 Alfçne (1), 1329.
 Alfres (3), 1329; Alfrex (5), 1350; Alfres (1), Alferes (1), 1391; Alfres (4), 1492; Alfres (2), Fres (1), 1496.
 Algranati (1), 1350.
 Alhiren (1), 1350.
 Alfocen (1), 1350.
 Algalle, alamí (1), Algalet (1), 1329.
 Algordyl (2), 1329; Algordell (1), (1391); Alguardell (1), 1492; la viuda del Gordell (1), 1496.
 Alguç (1), 1391.
 Almenar (1), 1391; Almenar (1), 1492; Manar (1), 1496.
 Almorci (1), 1350.
 Atnaxar (1), 1329; Alnaxar (1), 1350; Annexar (1), 1391.
 Alpiqueiron (1), Alpiquirem (1), 1329; Alpequeyro (1), 1350; el Piqueyre (1), 1391.
 Alucles (1), Alveles³⁸ (1), 1329; Alucles (1), 1350; Alucles (1), 1391; Alucles (1), 1496.
 Alvaleno (1), 1391.
 Amalcazem, Çora filla d'en.
 Amalforner (2), Amalfornera (1), 1329; Amalforner (1), 1350; Almaforner (1), 1391.
 Araïç (3), Arraïç (1), 1329; Araez (2), 1350.
 Argilaguet (3), 1492; Argilaguet (3), 1496.
 Aros (1), 1492; Aroch (1), 1496.
 Aççoni (1), 1329; Azconi (3), 1350; Azconi (1), 1391.
 Atunuci (1), Atemice (1), 1350.

- Bosot (1), 1492; Bosos (1), 1496.
 Boxi (1), 1492; Boxi (1), 1496.
 Cabosa (1), 1496.
 Calaterra (1), 1329; Calatura (1), 1350;
 Calaterra (1), 1391.
 Car[...].jo (1), 1329.
 Castani (1), 1391.
 Quastayoles (4), 1492; Castanyoles
 (1), 1496.
 Cod[ic] (1), 1350; Codic (1), 1391;
 Quodiç (1), 1492; Codich (1), 1496.
 Quopero (1), 1492; Cobero (3), 1496.
 Quba (1), 1492; Cuba (1), 1496.
 Da[r]mos (2), 1492; Damos (1), 1496.
 Deuet (1), 1350; Deuet (1), Dehuet (1),
 1492; Deuet (2), 1496.
 Dodiell (1), 1391.
 Drogo (2), Drego (1), Drago (1), 1329;
 Druogo (3), Drogo (1), 1350; Dru-
 gello (2), 1391.
 Exea (2), 1492; Xea (2) (1496).
 Faig (1), 1391.
 Falli (1), 1391.
 Famet (1), 1329.
 Famosa (1), 1329.
 Faxien (1), 1391.
 Ferrob (2), 1391; Fero (1), 1492; Fero
 (1), 1496.
 Fortuny (1), 1496.
 Fresquet (1), 1391.
 Gania (3), 1329.
 Garcia (2), 1350; Garcia (1), 1391.
 De Geme (1), 1492; Jeme (1), 1496.
 Ginet (1), 1391.
 Guasqui (3), 1492; Gasqui (1), 1496.
 Hadonet (1), 1391.
 Halelich (1), 1350.
 Hebel (1), 1329.
 Jacemi (1), 1350.
 Lobet (3), 1329; Lobet (1), 1391.
 Mahabub (1), 1350.
 Margua (1), Marua (1), 1329; Margua
 (2), 1350.
 Maço (1), 1329; Maçot (2), Maçet (1),
 1350; Maçot (2), 1492; Maçot (3),
 1496.
 Marabetano (4), 1329; Maravetano (4),
 1350; Merabatano (1), Morabatano
 (1), 1391; Maravetano (1), 1492.
 Maymon (1), 1350; Maymo (1), 1391.
 Menarra (1), 1329.
 Monget³⁹ (1), 1492.
 Montayna (1), 1329; Montana (1),
 1350.
 Montoliu (1), 1492; Montoliu (2),
 1496.
 Moreso (1), 1492; Moreso (1), 1496.
 Documentat a Miravet des del
 1350.
 Muç (1), 1496.
 Paler (1), 1329; [...].paler (1), 1350.
 Paraius (1), 1350, atenció, nom únic;
 Parajos (1), 1391, aquí no és nom
 únic.
 Perdigo (1), 1350.
 L'alfaquí Pino (1), 1492.
 De Pomar (1), 1329;
 Rasquas (1), Raçquaç (1), 1492.
 Roçoli (2), Roçolli (1), 1329;
 Çalmedina (1), 1492.
 Sestani (3), Detami (2), 1492.
 Huxco (1), 1329; Tuxco, Huxco (2),
 Tuxco (1), 1350; Uxto (1), 1391
 Seguin (1), 1350.
 Vyto (1), Vito (1), 1492.
 Xaet (1), 1492.
 Xililo (1), 1350.

ANNEX 4. MONEDATGE DE 1329

Na Calbeta	Çait Alfagach
Açmet Albeyllo	Çait Abefelil
Abrafim Algordyl	[...]Jaixa Gania
Ali Alfaletx, la muyler d'en	Abrafim Abdegelil
Ali Roçolli	Abrafim Ç[...]Imiri
Jucef Araïç	M[o]ferig Alfagem
Mafomet Abdelmelech	Çait Abdegelil
Jafar Drego	Abenfaio, los fyls d'en
Juçef Alfiçne	Jafar Roçoli
Abdelmelech Alveles	Çait Algalle, alamí
Çait Lobet	Açmet Amalforner
Çulema [...]ga	Jafia Amalforner, los fyls d'en
Los fyls d'en A[...]	Jafar Alpiqeyron
Abrafim Alfres	Abrafim Mai[...]
Mafomet Margua	Mafomet Ge[...]
Ali Albolçaçim	Ali Algalet
Faratx Açaba, los fyls de	Axuix, fila de Sale
Mafomet Alfres	Mafomet Alpiqirem
Mafomet Marua	Farag Alfagem
Mafomet Montayna, los ereus de	Lopo Lobet, los fyls d'en
Abdelmelech Drogo	Farag Lobet
Açiça Amalfornera	Abrafim Maçot
Ali Abdelmelech Drogo	Çait Alucles, los fyls d'en
Ali Alfagem	Farag Maçot
Çait fyl d'en Muça	Açiça Gania
Abdela Abixender	Leixma Gania
Mafumat Alari	Mafumet Paler
Çora, filla d'en Amalcazem	Ali Albaluçin
Ali Xu[...], la muyler de	Çait Calaterra
Ali Famet	Jafia Abenabet
[...][...]	[...]Car[...]
[...][...]	[...]
[...]Art[ai]ç	[...]
[...]tg Abdolaç[...]	Açmet Marabetano
Açmet Abinquerer	Açmet Araïç
Mofeba Abixendera	Çait Araïç

Açmet Abdelmelech
Hubacer Açaba
Açmet Marabetano
Açmet Algordyl
Abrafim Açqoni
Abrafim Drago
Ase[...] Abeçeror
Açmet Roçoli
Ali de Pomar
Aixa Menarra
Ali Marabetano

Çait Marabetano
Çalema Albalaguer
Mafumet Huxco
Çait Albordil
Guarçia Alfres
Açmet Abdelmelich
Aixa Famossa
Faratg Albardyll
Mafumet Drogo
Axet Atnaxar, la muyler d'en

ANNEX 5. MONEDATGE DE 1350

Hovele Abenqueren
Farag Alelech, uxor de
Farag Alelech, uxor de
Mahomat Atunuci
Ali Abdemelech
Ali Alberdi, uxor de
Jafar Alfocem
Ali fill de Abdemet fill de Jahi
Ali, perpunter
Mahomat Abdegeli
Abraham fil de Abdemelech fil de Jahi
Brahem fill de Boemet [...]
Çaet Margua
Azmet Margua
Juce fill de Mahoma Alfrex
Ayar Abehamet, uxor d'en
Ali fill de Abraham Alfrex, muller de
Ali Albocacem
Abdimalich Aldelech
Abdemel Tuxco
Deuet
Çalhe Jacemi
Ali Xililo
Mahomat Deuet

Brahem [M]açot
Abceyt Abdegelil
Hubecar Abdegelil
Fa[...] Abenqueren
Abdimalich Abenlez
Çalema Hobel
Ali Alfrex
Mahomat Huxto
Ali Huxto
Azmet Abdegelil
Mahomat Seguin
Azmet Algranati, uxor de
Ali fil de Jafar Druogo
Çaet Alfrex, uxor de
Juce Alcade[t]
Mahomat Maymon
Muça Alnaxar
Mahomat [...], muller de
Ali Alfalet
Çalema Mahabib
Mahomat Almalforner
Abdimaliz fill de Azmet Halelich
Çahet Abdegelil
Brahem Maçot, uxor de

Maçot fill de Abdemelich	Maftura Agiar
Ferig Perdigo	Çahet Abordi
Juce Alhagem	Mahomat fill de Çæet Maravetano
Çæet [A]lhiren	Ali Albordil, fills de
Azmet Azconi	Ali [...]
Brahem [...]paler	Ali fill de Garcia
Ali Calatura	Mahomat fill de Garcia
Mahomat Albenlez	Azmet Abolelich
Ali Albexecar	Ali Druego
Lo fill de Mahomat Araez	Azmet Almorci
Mahomat fill de Farag Maravetano	Paraius, uxor de
Azmet fill de Farag Maravetano	Brahem Montana
Jafar Albubafar	[...]i, uxor de
Çæet Albalaguer, uxor de	La Monga
Mahomat Araez, uxor de	Farag Abdegegi
Ali fill de Azmet Abdegelil	Farag Azconi
Abdemelich fill de Azmet Abdemelich	Çora Ad[...]na
Muça Alfrex	Brahem Alpequeyro
Hubecar A[...]a	Farag Maçot, uxor de
Brahem Cod[ic]	Çahet de lo Moro
Brahem Azconi	Çæet Maravetano
Abdala Atemice	Barona
Ali fill de Abrafim Druego	Anro / [...]jro
Çæet fill de Moheba fornera	Ali Alucles
Mahomat fill de Moheba fornera	Lo fill de Brahem Albenlez

ANNEX 6. JURAMENT I HOMENATGE DE 1391⁴⁰

Abdalluç Alfelalig, jurat	Abraham Codic
Abdella Castellano	Abraham Falli
Abdella Faig	Abraham Fresquet
Abdella Faxien	Ali Abofalil
Abdemalich Alfelalig, alamí	Ali Alfelalig
Abdemelch Drugello	Ali Alvaleno
Abdomalich Abofalil	Ali el Ferrer
Abraham Abdejalil	Ali el Xicho
Abraham Alguç	Ali Ferrob
Abraham Almenar	Ali Hadonet

Asmet Abdemalich, jurat
Axer Azconi
Axer Ferrob
Azmet Abdejalil
Azmet Abdelalim
Azmet Abofalil
Azmet Açamit
Azmet Alfelig, jurat
Azmet Almaforner
Azmet Castani
Azmet el Piqueyre
Caayt Algordell
Caayt Calaterra, jurat
Çaayt Garcia
Çaayt Maymo
Çaayt Morabatano
Çalema Albalaguer
Faraig Lobet
Jahie el Calderer

Jucef Alferes
Jucef Parajos
Mahometo Abdejalil
Mahometo Abdejalil
Mahometo Abdelalim
Mahometo Abdemelch
Mahometo Abofalil
Mahometo Alcayt, jurat
Mahometo Alfaçem
Mahometo Alfres
Mahometo Alucles
Mahometo çabiçala
Mahometo Dodiell
Mahometo Drugello
Mahometo Ginet
Mahometo Merabatano
Mahometo Uxto
Muça Annexar

ANNEX 7. MARIDATGE DE 1492

Azmet Rasquas
Ali Alfres
Ali Argilaguet
Brahem Moreso
Fomat Maçot
Azmet Abdojalil
Abdomelich Maçot
La vídua de Fomat Alfres
Yça Aros
Brahem Quastayoles
Ali de Geme
Juci Quba
Fomat d'Exea menor
Muça Abyet
Ali Alfelig
Abdeluç Guasqui
Abdomelich Sestani

Fomat Sestani
Ali Alquayt
Fomat Deuet
Fomat d'Exea maior
Fomaduç Açaba
Abdomelich Sestani
Caet Alfres
L'alfaqui Pino
Ali Guasqui
Brahem Guasqui
La vídua de Quaboça
Ali Quodiç
Fomat Raçquaç
Fomat Detami
La vídua de Abdomelich Alguardell
La vídua de Fomat Alquait
Juci Alquayt

Lo misatge Boxi
Abdomelich Xaet
Fomat Almenar
Ali Quastayoles
Brahem Quopero
Fomat Da[r]mos
Ali Da[r]mos
Ali de Detami
Muça Maravetano
Fomat Fero
Abdomalich Quastayoles menor
Juci Çalmedina

Fomat Monget
Ayet Argilaguet
Fomat Bosot
Azmet lo Valensia
Çahet Alberdill
Ali Argilaguet
Abdomalich Quastayoles maior
Ayet Dehuet
La vídua de Azmet Alquayt
Abdomelich Montoliu, jurat
Azmet Alfres
Brahem Açaba

ANNEX 8. FOGATGE DE 1496

Ali Fres
Ali Argilaguet
Azmet Fortuny
Brahem Moreso, jurat
Fomat Maçot
Azmet Abdojalis
Abdomelic Macot
Ayça Aros
Ali Jeme
Jucí Cuba
Foma Xea, alamí
Ali Alfalig
Abdeluç Guasqui
Abdomelic Vito
Fomaduc Vyto
Foma Deuet
Foma Xea
Ali Alamani
Ali Codi
Cahet Alfres
Brahem Muç
Brahem Maçot
Abdeluc Cobero
Brahem Cobero

Juci Alcade
Abdomelic Abdojalis
Fomat Manar
Ali Alucles
Juci Cobero
Fomaduc Damos
Foma Fero
Ayet Argilaguet
La viuda de Montoliu
Foma Bosos
Azmet Albalauç o Albalanç
Ali Argilaguet
Ali Castanyoles
Ayet Deuet
Ali Alcaix
Foma Alcahis
Adomalic Montoliu
Brahem Alcayç
La viuda de Caboça
La viuda d'Alfres
La viuda de Boxi
La pobilla d'Alcahit
La viuda del Gordell

NOTES

1. El comte Alfons I va concedir l'any 1175, més de vint-i-cinc anys després de la conquesta, el terme de la Torre de l'Espanyol al cavaller Espanyol de Prades, fins llavors coneguda com la Torre d'Alboçalaz. El document de la concessió indica que l'habitaven dos sarraïns i esmenta tres topònims de l'època de domini àrab.
2. ORTEGA, Pascual (2000): obra citada a la bibliografia, p. 20-22.
3. ORTEGA, Pascual (1997), p. 13-18, 131-133 i 205. També CASTELLVELL, Ventura (1993), p. 74-76, 90-92 i 22, obres citades a la bibliografia.
4. ORTEGA, Pascual (2006): obra citada a la bibliografia, p. 55 i nota 11.
5. AHN, Batllia de Miravet, lligall 8258, núm. 1 (carpetes 613 i 152).
6. ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional A-421 i 2565 respectivament.
7. ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional 2589.
8. Vegeu les Fonts Arxivístiques.
9. ACA, Reial Patrimoni. Mestre Racional 2576, 2577, 2578 i 2579.
10. CASTELLVELL, Ventura (1993): obra citada, p. 31-40.
11. PONS GURI, Josep Maria (1963-1964): "Un fogatjament desconegut de l'any 1358". Barcelona: *Boletín de la Real Academia de las Buenas Letras* 30, p. 323-498.
12. ACA, Cancelleria, registre 1548.
13. Per a totes dues versions vegeu l'apartat de Fonts Arxivístiques.
14. ACA Reial Patrimoni, Mestre Racional, Fogatges A-401 i 2597 respectivament.
15. A l'Annex 1 s'indiquen per anys les variants formals i les quantitats.
16. ORTEGA, Pascual (1997): obra citada, p. 205.
17. ACA, Reial Patrimoni, Mestre Racional, reg. 1625, llibret 3.
18. ACA, Cancelleria Reial, processos en volum 47.
19. Hi ha el cognom Coberó o Coveró a l'Alt Camp, probablement referit a qui és d'Alcover.
20. Potser és un gentilici.
21. Podria correspondre a Almenara, sense l'article.
22. L'Annex 3 presenta una relació més completa de la freqüència de cognoms per anys i formes.
23. BLADÉ, Artur (1980): "Topònims de Benissanet i del seu terme municipal (Amb un notícia de la pròpia comarca)", *Treballs de la Secció de Filologia i Història Literària*. Diputació de Tarragona, vol. I, p. 85-160.
24. ALCOVER i MOLL (1930-1962).
25. MUTGÉ, Josefa (1992): *L'aljama sarraïna de Lleida a l'edat mitjana. Aproximació a la seva història*. Barcelona: CSIC, p. 40-41
26. Perpunt: "Vesta militar, feta de tela forta repuntejada i cotonada, que es portava damunt de tot de l'armadura i arribava des del coll fins a mitjan cuixa del guerrer" (ALCOVER i MOLL, 1930-1962).
27. CASTELLVELL, Ventura (2017): "Antroponímia romànica dels musulmans de l'Ebre (Miravet)", en premsa.
28. ORTEGA, Pascual (2000): obra citada, p. 22-24.
29. ACA, Cancelleria Reial, processos en volum, 47.
30. ORTEGA, Pascual (2000), obra citada, p. 24, nota 20 i p. 29-30.
31. CASTELLVELL, Ventura (2005): "El capbreu de Benifallet de 1373", *Treballs de la Societat Catalana de Llengua i Literatura* 4, Barcelona.
32. MONJO, Marta (2004): *Sarraïns sota el domini feudal. La Baronia d'Aitona al segle XV*, Publicacions de la Universitat de Lleida; CONTE CAZCARRO, Ánchel (2013): *La aljama de moros de Barbastre*. Barbastre.
33. CASTELLVELL, Ventura (2017): obra citada.
34. Hi ha una *Aixa* el 1392, captiva de la viuda de *Joan Lorenç* de Gandesa (Ortega 1987: 51). En els exemples de Benissanet no hi ha cap indicació que faci pensar que són noms femenins.
35. Çalema (Ortega 1997: 27).
36. També a Tivissa: "Moheba muller que fo d'en Jucef Alveyló" i "Moheba muller que fo de n'Ayça Botareyl", a PALET, Teresa i ROMERO, Manuel (1987): *Capbreu de la baronia d'Entença (s. XIV)*. Diputació de Tarragona, p. 79, 80.

V. Castellvell

37. Podria ser una mala lectura d'*Alfagem*.
38. Probablement és una mala escriptura d'*Atules*.
39. A la relació de l'any 1350 apareix *la Monga*.
40. Els noms van relacionats alfabèticament tal com ho va editar Pascual Ortega.